

केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय पशुधन अभियान (NLM-National Livestock Mission) या योजनेच्या सन २०२१-२२ पासुनच्या अंमलबजावणीस प्रशासकीय मंजूरी प्रदान करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक - एनएलएम-२०२१/प्र.क्र.१५७/पदुम-४
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक - २० जानेवारी, २०२३

- वाचा -**
१. कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभागाचा शासन निर्णय क्र. एनएलएम-२०२१/ प्र.क्र..१५७/ पदुम-४, दि.२७.१२.२०२१
  २. शासन निर्णय क्र. एनएलएम-२०२१ /प्र.क्र..१५७/ पदुम-४, दि.१०.०२.२०२२.
  ३. केंद्र शासनाच्या पशुसंवर्धन विभागाचे पत्र क्र. आर-९९०१४ /४५/ २०२१-एनएलएम-डीएडीएफ (ई १९७९९) नवी दिल्ली, दि. २८.१२.२०२२.
  ४. आयुक्त पशुसंवर्धन, पुणे यांचे कार्यालयीन पत्र क्र.पशुधन-१ / एनएलएम /५६४/ भाग-२ अ /२६१ / २०२२ पुणे, दि. ०५.०१.२०२३.

प्रस्तावना :-

वाचा क्र. १ येथील शासन निर्णयान्वये केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय पशुधन अभियान (NLM-National Livestock Mission) या योजनेच्या सन २०२१-२२ पासुनच्या राज्यातील अंमलबजावणीस प्रशासकीय मंजूरी देण्यात आलेली आहे. तसेच, वाचा क्र. २ येथील शासन निर्णयान्वये सन २०२१-२२ पासुन केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय पशुधन अभियान अंतर्गत प्राप्त होणा-या प्रकल्प प्रस्तावांच्या छाननी साठी विविध २ समित्यांचे गठन करण्यास मान्यता देण्यात आलेली आहे.

केंद्र शासनाच्या पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभागाने वाचा क्र. ३ येथील दि. २८.१२.२०२२ च्या पत्रान्वये केंद्र प्रस्कृत राष्ट्रीय पशुधन अभियानाच्या सुधारीत मार्गदर्शक सुचना निर्गमित केलेल्या आहेत. सदर मार्गदर्शक सूचनांच्या अनुषंगाने वाचा क्र. १ येथील दि. २७.१२.२०२१ रोजी निर्गमित केलेल्या शासन निर्णयात सुधारणा करण्याच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय :-

वाचा क्र. १ येथील शासन निर्णयातील पृ. क्र. ३ वरील अ) पशुधन व कुक्कुट वंश सुधारणा उप-अभियान (Sub-Mission on Breed Development of Livestock and Poultry) या उप-अभियानासाठी अर्ज करणाऱ्या संयुक्त अर्जदारांना वैयक्तिक अर्जदार म्हणुन विचारात घेण्यात यावे.

शासन निर्णयातील पृ. क्र. ५ येथील इ) नाविन्यपूर्ण संशोधन व विस्तार उप-अभियान (Sub-Mission on Innovation and extension) या नंतर खालीलप्रमाणे नवीन उप-घटकांचा अंतर्भाव करण्यात येत आहे.

प्रशासकीय खर्चासाठी निधी:-

केंद्र शासनाच्या पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभागाकडून दर वर्षी राज्य अंमलबजावणी यंत्रणेस रु. १.०५ कोटीचा (१००% केंद्र हिस्सा) निधी अदा करण्यात येईल. अर्जदारांकडून प्रकल्प प्रस्ताव मागविणे, उद्योजकता विकास कार्यक्रमाबाबत जागरुकता निर्माण करणे, अर्जदारांना बँकेचे कर्ज मिळावे म्हणुन त्यांना सहाय्य करणे इत्यादी बाबींवर सदरचा निधी खर्च करावयाचा आहे. केंद्र शासनाकडून राज्य अंमलबजावणी यंत्रणेस दरवर्षी उपलब्ध होणाऱ्या रु. १.०५ कोटीचा बाबनिहाय तपशिल खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	बाब	प्रति युनिट किंमत (रु.)	अपेक्षित लाभार्थी संख्या		निधी (रु.)
(अ) कार्यशाळेचे आयोजन करणे					
१	राज्यस्तरीय कार्यशाळा	२०००	१५० लाभार्थी	५ कार्यशाळा	१५,००,०००/-
२	विभागीय कार्यशाळा	१०००	१०० लाभार्थी	५० कार्यशाळा	५०,००,०००/-
३	प्रति कार्यशाळा विविध बाबींवरील खर्च (Miscellaneous Expense)	२०,०००	-	५५ कार्यशाळा	११,००,०००/-
४	कौशल्य आधारीत प्रशिक्षण	१,०००	५० लाभार्थी	१० प्रशिक्षण सत्र	५,००,०००/-
एकूण (अ)					८१,००,०००/-
(ब) उद्योजकता विकास सुलभीकरण हेल्प डेस्क स्थापन करणे					
१	पदविधर पशुवैद्यक	५६,००० प्रति महिना	२	१२ महिने	१३,४४,०००/-
२	डाटा एंट्री ऑपरेटर	२०,००० प्रति महिना	२	१२ महिने	४,८०,०००/-
३	टिए / डिए / दौ-या साठी वाहन भाड्याने घेणे	राज्य शासनाने निर्धारित केलेले	--	--	२,००,०००/-
४	भ्रमणदूरध्वनी	१०,०००	४	--	४०,०००/-
५	कंप्युटर	५०,०००	२	--	१,००,०००/-
६	नेटवर्कींग	१००० प्रति महिना	१२ महिने	--	१२,०००/-
७	प्रिंटर / रुटर्स / कंप्युटर ऍक्सेसरीस	एकरकमी	--	--	४४,०००/-
८	स्टेशनरी	--	--	--	८०,०००/-
९	इतर	--	--	--	१,००,०००/-
एकूण (ब)					२४,००,०००/-
एकूण (अ) + (ब)					१,०५,००,०००/-
अक्षरी एक कोटी पाच लाख फक्त					

१. अभियानांतर्गत कार्यरत पदविधर पशुवैद्यक व डाटा एंट्री ऑपरेटर यांच्या मानधनामध्ये १०% प्रति वर्षी वाढ करता येईल.
२. कंप्युटर / भ्रमणध्वनी / प्रिंटर इत्यादी साहित्य दरवर्षी खरेदी न करता, राष्ट्रीय पशुधन अभियान-उद्योजकता विकास कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीसाठी प्रत्यक्ष आवश्यकतेनुसार सदर खरेदी करावी.
३. राज्यात पात्र अर्जांची संख्या जास्त असल्यास गरजेनुसार वर नमुद बाब निहाय खर्चाच्या अनुषंगाने प्रशासकीय खर्चासाठी अधिकच्या निधीची मागणी केंद्र शासनाकडे करता येवू शकेल. यासाठी प्रकल्प मंजूरी समिती (PAC) मुल्यांकन करून अंतिम निर्णय घेईल.
४. अभियानांतर्गत राज्यस्तरीय कार्यशाळेचे तसेच, कौशल्य आधारित प्रशिक्षणाचे आयोजन आयुक्त पशुसंवर्धन, पुणे यांच्या स्तरावरून करण्यात यावे.
५. अभियानांतर्गत विभागीय कार्यशाळा संबंधित प्रादेशिक पशुसंवर्धन सहआयुक्त यांच्या स्तरावरून आयोजित करण्यात याव्यात.
६. प्रशासकीय बाबींसाठी केंद्र शासनाकडून प्राप्त होणारा निधी कोषागारातून आहरीत करून तो वितरीत करण्यासाठी पशुसंवर्धन आयुक्तालय, पुणे कार्यालयातील लेखाधिकारी यांना आहरण व संवितरण अधिकारी घोषित करण्यात येत आहे. तसेच, प्रादेशिक स्तरावर कोषागारातून निधीचे आहरण व संवितरण करण्यास प्रादेशिक सहआयुक्त पशुसंवर्धन कार्यालयातील वरिष्ठ प्रशासन अधिकारी / प्रशासन अधिकारी यांना आहरण व संवितरण अधिकारी घोषित करण्यात येत आहे.

वाचा क्र. १ येथील शासन निर्णयातील पृ.क्र. ७ वरील “केंद्र शासनाच्या पशुसंवर्धन विभागाची प्रकल्प मंजूरी समिती राज्य शासनाने शिफारस केलेल्या प्रकल्पांना मंजूरी देईल आणि मंजूर प्रकल्पांसाठी अनुदानाची रक्कम भारतीय लघु उद्योग विकास बँक (SIDBI) द्वारे लाभार्थ्यांना कर्ज देणारी बँक किंवा वित्तीय संस्थेकडे देईल ”

या ऐवजी खालीलप्रमाणे वाचण्यात यावे

केंद्र शासनाच्या पशुसंवर्धन विभागाची प्रकल्प मंजूरी समिती राज्य शासनाने शिफारस केलेल्या प्रकल्पांना मंजूरी देईल आणि मंजूर प्रकल्पांसाठी अनुदानाची रक्कम भारतीय लघु उद्योग विकास बँक (SIDBI) द्वारे लाभार्थ्यांना कर्ज देणारी बँक किंवा वित्तीय संस्थेतील लाभार्थ्यांच्या बचत खात्यात जमा करण्यात येईल. मंजूर कर्जाचा किमान २५% हप्ता अर्जदारास बँकेने वितरीत केल्यानंतरच SIDBI द्वारे अनुदानाचा पहिला हप्ता सदर पात्र अर्जदाराच्या बचत खात्यामध्ये वितरीत करण्यात येईल.

वाचा क्र. १ येथील शासन निर्णयातील पृ. क्र. ३ वरील २. ग्रामीण शेळी-मेंढी पालनातून प्रजाती विकासाद्वारे उद्योजकता विकास (Establishment of Entrepreneurs for Breed Development in small Ruminant Sector (Sheep and Goat Farming)) या कार्यक्रमासाठी पात्र संस्थाना शेळ्या व मेंढ्याचे एक युनिट किमान १०० मादी + ०५ नर व त्याच्या पटीत कमाल ५०० मादी + २५ नर पर्यंत ठेवता येईल व त्या अनुषंगाने ५०% अनुदानाची कमाल मर्यादा Capital Subsidy as per unit size खालीलप्रमाणे राहिल.

शेळ्या व मेंढ्याचे एक युनिट	अनुदानाची कमाल मर्यादा (रु.)
१०० मादी + ५ नर	१०.०० लक्ष
२०० मादी + १०नर	२०.०० लक्ष
३०० मादी + १५ नर	३०.०० लक्ष
४०० मादी + २० नर	४०.०० लक्ष
५०० मादी + २५ नर	५०.०० लक्ष

वाचा क्र. १ येथील शासन निर्णयातील पृ.क्र. ४ वरील वराह पालनाद्वारे उद्योजकता विकास (Promotion of Piggery Entrepreneur) या कार्यक्रमासाठी पात्र संस्थाना वराहचे युनिट किमान ५० मादी + ०५ नर तर कमाल १०० मादी + १० नर पर्यंत ठेवता येईल व त्या नुषंगाने ५०% अनुदानाची कमाल मर्यादा Capital Subsidy as per unit size खालीलप्रमाणे राहिल.

वराहचे एक युनिट	अनुदानाची कमाल मर्यादा
५० मादी + ५ नर	१५.०० लक्ष
१०० मादी + १० नर	३०.०० लक्ष

वाचा क्र. १ येथील शासन निर्णयातील पृ.क्र. ७ वरील राष्ट्रीय पशुधन अभियानांतर्गत लाभ घेण्यासाठी उद्योजक संस्थांसाठी पात्रता निकष यामध्ये पुढील निकषांचा समावेश करण्यात येत आहे.

- राष्ट्रीय पशुधन अभियानाच्या उद्योजकता विकास या अंतर्गत अर्जदारास एका वेळेस एकापेक्षा जास्त कार्यक्रमांसाठी अर्ज करता येवू शकेल.
- एका कुटुंबातील एकापेक्षा जास्त प्रौढ (Adult) व्यक्तीस पात्रता निकषांची पूर्तता केल्यास राष्ट्रीय पशुधन अभियानाच्या उद्योजकता विकास या अंतर्गत अर्ज करता येवू शकेल आणि लाभ देखील घेता येवू शकेल.
- लाभार्थीचे बचत खाते कर्ज देणाऱ्या बँकेत असणे बंधनकारक असून, सदर बचत खात्यात बँकेमार्फत अनुदान वितरीत करण्यात येईल.
- अर्जदाराचा स्वहिस्सा प्रकल्प किमतीच्या किमान १०% असणे आवश्यक राहिल

राष्ट्रीय पशुधन अभियानाच्या राज्यातील प्रभावी अंमलबजावणीसाठी आयुक्त पशुसंवर्धन, पुणे यांनी केंद्र शासनाकडून वेळोवेळी निर्गमित झालेल्या मार्गदर्शक सूचना व सदर शासन निर्णयातील तरतुदी विचारात घेवून आवश्यक त्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना क्षेत्रिय कार्यालयांना तात्काळ निर्गमित कराव्यात.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३०१२०१८१०५१०३०१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात आलेला आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(डॉ. संजय वि. डोईजोडे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
- २) मा. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा. उपमुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) मा. मंत्री (पशुसंवर्धन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) मा. राज्यमंत्री (पदुम) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई ३२.
- ६) सर्व विधानसभा / विधानपरिषद सदस्य,

- ७) सर्व मान्यताप्राप्त राजकीय पक्ष्यांचे मध्यवर्ती कार्यालये,
- ८) प्रधान महालेखापाल (लेखा परीक्षा) - १/२ महाराष्ट्र, मुंबई / नागपूर
- ९) प्रधान महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) १/२, महाराष्ट्र, मुंबई / नागपूर
- १०) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मुंबई
- ११) सचिव, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग, कृषि मंत्रालय, नवी दिल्ली.
- १२) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई
- १३) प्रधान सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १४) अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १५) कुलगुरु, महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ, नागपूर.
- १६) आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १७) जिल्हाधिकारी, सर्व
- १८) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, सर्व
- १९) संचालक, लेखा व कोषागरे, मुंबई.
- २०) विधीमंडळ ग्रंथालय
- २१) प्रादेशिक सहआयुक्त पशुसंवर्धन. सर्व
- २२) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, नागपूर.
- २३) विभागीय व्यवस्थापक, गोठित रेत प्रयोगशाळा, पुणे.
- २४) विभागीय व्यवस्थापक, गोठित रेत प्रयोगशाळा, तेलंगखेडी, नागपूर
- २५) विभागीय व्यवस्थापक, गोठित रेत प्रयोगशाळा, (हर्सुल), औरंगाबाद
- २६) विभागीय व्यवस्थापक, नाबार्ड, शिवाजीनगर, पुणे
- २७) जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त, सर्व
- २८) उपसंचालक, लेखा व कोषागार, कोकण विभाग, कोकण भवन, नवी मुंबई, औरंगाबाद, नाशिक व अमरावती
- २९) जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, जिल्हा परिषद, सर्व
- ३०) जिल्हा कोषागार अधिकारी, सर्व
- ३१) अवर सचिव, पदुम-३, कक्ष अधिकारी पदुम १, २ व १६, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ३२) निवड नस्ती-पदुम-४.